

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՐ ԱՅԼՆ

ԲԱԺՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ամէն տեղի համար ուր այս լրագրի մասին տարիւնած չէ, ամբողջ 20րդ շրջանի (904օգոստ.—905յունիս) բաժնորդագրին է 20 Փր. կանխիկ վարելի է նաև բաժնորդագրութիւն քանի ամսի համար որ ուզուի, ամէն էկ ամսականը 2 Փր. հաշուելով և 1905 յունիս ամսէն առէին չափընելու պայմանով:

Նամակ և ծրարագէտք է զրկել հեռակալ հասցէով. M. PORTOUKALIAN, Rédacteur du journal Arménia. MARSEILLE (France).

Ի ՏԱՐԻ

ԹԻԻ 5

1904 ՕԳՈՍՏՈՍ 31 ԴՆ:
(Հ. Տ. Օգոստոս 18)

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Խմբագրութիւնը, եթէ հարկ համարի, համառօտելով և կոմսամբ միայն կը հրատարակէ իրեն զրկուած գրութիւնները: Պարտաւոր չէ վերագրածուել չհրատարակուած ձեռագիրները:

Ծանուցումներ կընդունուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով: Ծանուցման 1 միջկէրը 1 սանդղակարժէ. 1 զլխագիրը 2 սանդղակ:

Les annonces, en français et en arménien, sont reçues aux bureaux de la Rédaction: Rue Beaumont, 9.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ծանոթ գրեց. — Եւրոպայ դրկուած նայ պատուիրակութիւնը. — Օրմանեան պատրիարք կրկնած է իր բողոք. — Եւրոպայի առաջնորդութիւնը. — Կիպրոսի կրթարան Որբանոցի փակումէն յետոյ. — Ռուսական Հայերի ազգային գործերը. — Տեղական. — Թիւրքիայէն լուրեր. — Սուրբ Մարիամի մահը. — Անգլիայի իտուարտի. բազմաթիւ առողջական վիճակը. — Ռուսաւաճառական պատեարագը. — Արտասահմանի լուրեր. — Ծանուցումներ. — Բանասիրական (Շուշանիկ):

ԲԱՑՈՒԱԾ Է

ԲԱԺՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

“ԱՐՄԵՆԻԱ”

Ի ՏԱՐԵՇՐԱՆԻՆ

(1904 ՕԳՈՍՏՈՍ — 1905 ՅՈՒՆԻՍ)

20րդ շրջանի բաժնորդագրութիւնը կը սկսի 1904 օգոստոսէն և կը տևէ մինչև 1905 յունիսի վերջը: Ամբողջ 20րդ շրջանի բաժնորդագրին է 20 Փրանգ կ'ԱՆԽԻԿ վճարելի կարելի է նաև բաժնորդագրութիւն քանի ամսի համար որ ուզուի, ամսական 2 Փրանգ հաշուելով:

Անոնք որ Արմենիայի Օթաւնայի կը գրուին մեր հրատարակած Օթանա զակութեան կանոնագրի համեմատ կատարելով իրենց պարտականութիւնը, իրաւունք կունենան, իրենց ստացած 1 օրինակ Արմենիայէն զատ — որի համար ամբողջ բաժնորդագրին 20 Փր. պէտք է վճարեն — քանի անձի համար որ ուզեն, Արմենիա բերել տալու իրենց ստացած լրագրի ծրարին մէջ զրուելով և կէս բաժնորդագրով, այսինքն՝ ամբողջ շրջանին համար 10 Փր.ով և կամ ամսական 1 Փր.ով: Ծանկացողին կը զրկենք «Արմենիայի Օթանագրութեան» համար մեր հրատարակած կանոնագիրը:

Բաժնորդագրիւնների կանխիկ վճարումը մեծ դիւրութիւններ կընծայէ թերթի կանոնաւոր ընթացքին և յայտնի է որ Եւրոպայի և Ամերիկայի մէջ ամէն ազգեր սովորութիւն ունին իրենց ստացած լրագրի բաժնորդագրին կանխիկ զրկելու. անոր համար իրենց լրագրիւններ ալ կընան կանոնաւոր ընթացք մ'ունենալ:

ԾԱՆՈՒՐ ԶԲԵԶ

Պողպատեայ գրչի հետ երկաթեայ սիրտ ունենալու է, առանց յուզուի. Լուր քո ցաւերդ գրելու համար, Հայոց Ժողովուրդ:

Ահա՛ նորից արիւնոտ շրջան՝ որ թէ և չէր դադարած, գոնէ մեղմացած՝ սե, կարմիր, սպառնալից կը յայտնուի քո չարաբաղդ հայրենիքի տարաբաղդ զաւակներէ զլիւն: Ու այս անգամ մեծասիրտ Եւրոպայի աչքին և ահալին տակ. ենթադրելով իսկ որ 1895-96ի շրջանը յիշուի չի նախատեսուելիք անախկնալ մ'էր անոր դիւանագիտութեան համար:

Խեղճ Հայ, քո արիւնդ, կեանքդ, պատիւդ ևայլն ոչինչ արժէք չունին Մեռած. յիշուի թէ յանդիման ալ քեզ հարցնող չը կայ. կայր եւ չը կ'ա. ալ փնտռող չը կայ: Ատոնք, և բոլոր ատոնք լինալէ վերջ, շուտով և անջնջելի դրոշմով մը կարճանագրուին... պատմութեան մէջ, պատմական դառնալու և պատմական մընալու համար միայն:

Այնպէս չեղա՛ւ 300,000 կոտորեալներին համար, որոնք պատմութիւնից դուրս ոչ ոքի չահագործուած են և ոչ իսկ չահագործուի (?) դիւանագէտներին, որոնք անոր յիշատակութեան պէտքն անգամ չեն տեսներ, ու չեն զգար...:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՇՈՒՇԱՆԻԿ

(Կովկասեան կեանքից)

(Շար. 4րդ բուհն)

Ժամագրութիւն մը, կը մտածէի ինք. նին. բառ մը որ միտքամից կը նշանակէր շատ բան և ոչինչ: Մինչ այդ օր երբէք լրջօրէն չէի մտածած այդ բանին վրայ. միայն թէ անփորձ սիրտս անսանձ թողած էի հոսանքի մը մէջ, որի ուղղութիւն իմ կամքիս կապուած չէր և որ ապա այնքան դառնալէտ, սակայն անդիմադրելի հրապարակ մը հոգիս կը լեցունէր: — Սէ՛ր, եւ միթէ՞ դա հնար էր մեր մէջ: — Ճիշտ էր որ Շուշանիկի աննման գեղին հանդէպ, ես էլ հազիւ 23-24 տարեկան թոսուէ կտորձ մ'էի, կրակոտ ու խանդավառ. բայց մեր ընկերական դիրք. ճակատագիր և կեանքի պայմաններ այնքան տարբեր էին որ որքան էլ Շուշանիկի և ծնողքին ազատամտութիւնը և չնախապաշարուած լինելուն վերջ հաւատք ունենալ կարճէի, դեռ ատոնք բաւական պիտի չլինէին: Դա ինձ համար չէ, կը մտածէի ինքնին յուսալիցալ. յիմար մ'եմ որ կերպով այնպիսի բաներ որ իրական ոչինչ օգուտ չի տալուց զատ, միայն հոգեկան ցաւեր պիտի պատճառեն ինձ:

Ամէն անգամ այսպէս երբ թուրքն իր մեթոտաւոր-պարբերական ջարդեր կսկսի, այս ու այն բանը առիթ բռնելով, ամէն անգամին էլ եւրոպական, թէկուզ ամէնից ալիւ համարուած և մեղ համակիր կարծուած ազգերի ներկայացուցիչներ ուրիշ գործ և ընթացք չունին որպէս պատասխան, թէ դիմեցին թուրքիային, ստիպեցին Սուլթանին, վէզիրին ևայլն որ հաճի դադրեցունել արիւնահեղութիւնները:

Այս անգամ էլ, 30-40 դիւզ փճա. նալուց, 20-30,000 մարդ կոտորելուց յետոյ, հաւանական է որ այդ դադար չնորհուի. և ինչո՞ւ մերժուի այդքան քաղաքավար, խոնարհ և ներողամիտ ոգով Եւրոպայէն սուլթանին եղած խնդիրքը, վաղը եւ միւս օր — օ՛ր կը պակսի — միևնոյնը սկսե. լու, միևնոյնը լսելու համար և այս պէս ցնոր տնօրինութիւն:

Ինչո՞ւ այդ կոյր եւ շուտամտաց դիւանագիտութիւն չի հարցուց բնաւ և չի հարցնեւ եղած այդքան զոհերի, մեռածների, բռնաբարւածների, առեւանգւածների, կողոպուտների, այրուածների ևայլն ևայլն արդար հատուցում մը լինելու համար:

Աչքը փոխանակ միշտ ապագային, այդ սարսուռ ազդող անցեալին յառած միայն, Եւրոպայի պիտի կընար

օգտակար գործ մը անել, միանգամ ընդ միշտ վերջ մը տալով այս տխուր դէպքերին, պարբերական ոճրագործութիւններին և անոնց յարակից իրենց ձեւական անվերջ կատակերգութիւններին:

Բայց ո՞չ. բարոյապէս անանկացած Եւրոպայի այդ չը պիտի ուզենայ. ուրիշնեմ... չի ուզեր պարզապէս Եւ ինչո՞ւ գուր տեղ փնտռել պատճառներ երբ իրողութիւններ հոն են: Ճանաչալ մեր կացութիւն, խոստովանել իսկ մեր ապստամբելու իրաւունք, եւ սակայն Պիղատոսի պէս ձեռք լուանալ, մեղ դահիճին մատնելու համար: Ահա պաշտօնական Եւրոպայի ընթացքը:

Ու քանի մը ճառեր, յօդուածներ, 2-3 միթիկ, չոր ու ցամաք որոյումներ. ահա՛ ոչ-պաշտօնական Եւրոպայի բովանդակ գործունէութիւն մեր խնդրի մէջ:

Ինչ դառն հեղուկութիւն մեր դառն ու արիւնոտ վիճակին հանդէպ...:

Ահա այն տպաւորութիւն որ Անգլիայի Խորհրդարանից յետոյ և Ֆրանսիայի Խորհրդարանի վերջին հարցապնդումները մեղ կ'առնեն:

Հապա մենք ի՞նչ անենք:

Գոնէ ասոնք հասկնայինք և հասկնէինք մեր ժողովուրդին, թէ իր յոյս, միակ յոյս իրեն վրայ դնելու է:

Էր. սե փետրագրից զլիարկին կապած էր, երեսները ծածկելու համար, սե սե ուղունքներով լի շղար մը:

Քիչ մը նստելուց յետոյ, ինձ աչքով նշան տեսց և ոտքի ելնելով քանի մը խօսքեր փոփոսց պառաւին, որ գլուխ վեր վար բերելով, իր հաւանութեան նշան, կը հաստատէր ըսածները, և ուղղութեամբ դէպի պարտէզին դուռը եւ դուրս եկաւ Միխայէլովսքի փողոցը: Շատ բազմութիւն կար այդ օր. արեցած եւ ուրախ ամբոխի գոռ ու գոյուած կը լըսուէր ամէն կողմէ, նուագածուների պարերակոտ նուագածութիւնների մէջտեղ. և երկսեռ հասարակութիւն մը հազարներով մի տեղից միւս տեղ կը պտըտցունէին տաքացած զուխնին:

Քիչ մը հեռուից, ուշիկ ուշիկ հետեւեցայ անոր: Շուտով Միխայէլովսքի բաղը մտաւ և ապա Եւրամարուածական դպրոցի կողքից անցնող մեծ պողոտային հետեւելով, անկից դէպի պարտէզի ոլորապտոյտ ճամբաներն առաջնորդող և դէպի կուրի եզերք հակող երկրորդական ուղիներից սկսեց առաջանալ: Զբօսնող անձերից մաս մը հոս հոն կը պտըտէին եւ

Թող իրենց սիրելիներին, իրենց տանը, օճախին սէրը զիրենք սրտապնդէ քաջաբար դիմագրաւելու իրենց թշնամիի դաւաճան յարձակումներին, փորձառութեամբ ալ հասկցած լինելով թէ օտարից յոյս չիկայ բնաւ. թէ ո՛չ թուրքի բարեացակամութեան ապաւինելը և ո՛չ էլ օտար միջամտութեան մը յոյսերով օրօրելը չպիտի կրնան բան մը առաջացնել. թէ պիտի կոտորուի, ջարդուի, եթէ անմեղ իսկ լինի և ձեռքը կուրծքին խաչած. Գոնէ թող մեռնի - եթէ վերջապէս այդ տխուր եւ սև հարկն ու վիճակը ծանրանայ իրեն վրայ - կըրցածին չափ զինք և իրենները պաշտպանելով, կեանքի և պատուի յուսահատութիւն մէջ միմիայն սուր, հրացան չեն որ մեծ գործ կը տեսնեն. Բայց բան և միջոց, որոնք իրենց փրկութեան և թշնամիի տկարութեան յոյսը կը շատցունեն, զէնքեր են, զորոնք չը պէտք է անտեսել և արհամարհել. կատուն անգամ մահուան պայքարին մէջ առիւծի կատաղութիւն կ'աւանայ.

Ինքնապաշտպանութեան յետին և սուրբ ճիգով մը դէմ գալ այդ անկոչ վտանգին՝ մեծապէս պիտի նուազեցնէ մեր ազնւոյնների մեծութիւնը, հաւատարմութիւնը, եթէ բոլորովին չանհետանանք, եթէ բոլորովին չանհետանանք, եթէ միայն մեզի ճանչնանք.

Այս ամէնի դէմ նախապէս պատրաստուին, որ մեր բովանդակ ու շարժումները գրաւելու էր (եւ որի պատճառներ և պատասխանատուութիւններ փնտռելը գէթ առ այժմ ալ ուշ եւ տարածում է), ինչպէս որ պէտք էր, չեղաւ դժբաղդաբար. բայց անխուսափելի վտանգին դէմ այլևս մեզ կը մնայ ցոյց տալ թէ Հայ երակներին մէջ էլ արիւն և ոչ թէ ջուր կը հոսի.

Կը պատմեն թէ՛ եւ ինչ որ մենք մեծ ուրախութեամբ կ'արձանագրենք՝ Սասունցի շինականն ինքնապաշտպանութեան կոտորածի պայքարէ մը վերջ կը մեռնի կամ կ'ապրի՝ Համարձա.

կամ նստարաններին վրայ նստած քաղցր և անուշ գոյցներ կանչին: Այդ կողմեր լուսաւորող լազաւորներ այնքան էլ առատ չէին և թաւախիտ ծառերի տերևներն երկինքն անգամ գոցեր էին: Դէպի Արարիկ եզերքը մութն աւելի կը թանձրանար և զրօսողներ էլ շատ ցանցաւ էին:

— Անշուշտ այս ժամագրութիւն քեզ տարօրինակ թւեց, այնպէս չէ՞. Տիգրան, ասաց յանկարծ ետին դառնալով և ձեռքերս բռնած: Առաջին անգամն էր որ դուրսից կը խօսէին ինձ հետ եւ անունս կուտար: Սիրտս անբացատրելի զգացումով մը լեցուն, չը գիտէի ի՞նչպէս պահել յուզումս և ուրախութիւնս: Առաջին անգամն էր որ կոյս սրտիս ազդող պաշտպանի էտիկը, առանց այլևայլի իր թեւն ինձ երկնցուցած, գիշերային մթութեան և առանձնութեան մէջ ինքզինք իմ ընկերակցութեանս կը վստահէր: Որքան էլ լուր գրեթէ մէջ կ'արգացած լուսամտի ուղեղի լինել, գաւառացիի ամօթխածութիւնս դեռ յաղթող լինելով սիրտս գող ելած, ուղիղ չէի կարող քալել և թեւերս ու կշակս ջրածորէն կը սարսափային,

կինք յուսալ որ միաներն էլ ի հարկին այդպէս անեն:

Ձի այդ միայն կը մնայ քեզ բաժին, Հայոց Ժողովուրդ:

Մէն-Սէ

Ե Ի Ր Ո Պ Ա

ՂԵՐՈՒՄԸ ՀԱՅ ՊԱՏՈՒԻՐԱԳՈՒԹԻՒՆԸ

Վեհ. Կաթողիկոսի կողմէն Եւրոպա ղրկուած հայ արքեպիսկոպոսներն որոնք Անգլիա կը գտնուին այժմ, կը պայտեն Էտուարտ թագաւորին Մարիէնպատի շուրջին վերադարձին, Կաթողիկոսի նամակը անոր ներկայացունելու համար: Տ. Տօքթ. Յովհաննէս Լորիս-Մէլիքով որ Այվատեան և Սարաճեան սրբազաններին հետ միասին կը գտնուի իրենց գիմումներին մէջ, «Էսօշիյէդ Բրէս»-ի կողմէն իրենց ներկայացող տեղեկաբերի մը ըսեր է.

«Մենք Թիւրքիայէն բաժնուելու խնդիրք չունինք, այլ կը պահանջենք պարզապէս որ հանդարտութեամբ ապրելու իրաւունքը տրուի մեզ, Թիւրքերի կողմէն գէշութիւններ կրելու վախին ենթարկուած չի մնալով միշտ: Եթէ տէրութիւնները միաբան բողոքեն սուլթանին եւ ի հարկին նաւեր ղրկեն թիւրքական շուրջը, այդ իրաւունք կը շնորհուի մեզ: Պատեւազմի խնդիր չկայ, այլ միայն տեսակ մը բարոյական ճշունդ բանեցունելու, որի առջև անմիջապէս կը զիջանի Սուլթանը: Ահա Ամերիկա հարկ տեսած է նաւատորմի մը ղրկելու Ձմիւնի շուրջը. առանց ատոր երբեք գոհացում չպիտի տրուէր իր պահանջներին: Այդ նաւատորմի այցելութիւնը նպաստաւոր ազդեցութիւն մը պիտի ունենայ Հայաստանի եւ մասնաւորապէս միսիոնարներին համար, որոնք անտանելի վիճակի մը մէջ կը գտնուին, նոյն իսկ հանդարտ ու խաղաղ համարուած ժամանակներն ալ »

այնպէս որ Շուշանիլը՝ չը գիտեմ միամտօրէն թէ չէ կամաւոր անգիտութեամբ մը՝ յարեց անմիջապէս.

— Ի՞նչ, միթէ՞ կը մտնիս, կը տեսնեմ որ կը գողգողաս:

— Ո՛չ, կակազեցի. ջանալով որքան դա հնար էր՝ հաստատութիւն մը տալ ձայնիս. բան մը չուէիմ:

Նստեցինք պարտէզի գէպի գետը հակող զառիվայրին մէջտեղ. նստարանի մը վրայ, կուշտ կշտի, միշտ ձեռքիցս բռնած:

Հիանալի գիշեր մ'էր: Երկինքը պայծառ էր. ու ծառերի արանքներից փչող մեղմիկ քիփուր թեթեւօրէն կը շարժէր անոնց տերևներ խորհրդաւոր սօսիւններով, որոց կուգային խառնուիլ և երբեմն հեռուից քիչ քիչ հասարակութեան ուրախալից ճիչերն ու զինուորական նըւագածուների ներդաշնակ սիրուն եղանակները:

Կուրը յորդած էր և լայնացած մինչև հանգիստական ըլլալին ստորոտը մինչև մեր կողմից նա խորխոր կը ծեծէր, կը վըշար Միշիշիտի փոշիքը ուր բուսած բազմաթիւ ակասիաներ իրենց սիրուն փետրած և տերևներով և փնջած ծաղիկներ

ՕՐՄԱՆԵԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐԺ ԿՐԿՆԱԾ Է ԻՐ ԲՈՂՈՔ

Ամեն. Օրմանեան պատրիարք քանի մը շաբաթ առաջ քաղաքի մը ղըր կելով Բ. Դուռը, բողոքած էր Բաղէի նահանգի կառավարչական պաշտօնեայնների գործած զեղծումներին և հարստահարութիւններին դէմ Բ. Դուռն իբրև պատասխան գրած էր թէ Պատրիարքէ մը եկած այդ տեսակ բողոքի գրութիւն մը և իր այդ վարմունք Տէրութեան դէմ անհաւատարմութիւն մը կը համարուի:

Ս. Պատրիարքն իր բողոք կրկնելով չեչտած է Բաղէի, Մուշի և Սասունի մէջ կատարուած անգթութիւններին վրայ եւ աւելցուցած է թէ իրենց չափ չճանչցող և զեղծում գործող կառավարչական պաշտօնեայններին դէմ բողոքելը բնաւ տէրութեան դէմ անհաւատարմութեան ցոյց մը չկրնար նկատուիլ այլ հաւատարմական պարտք մը:

ԵՐԵՎԱՆԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Եւրոպայի Առաջնորդ Գեր. Գէորգ Եպ. Իւթիճեան հեռագրով իր հրաժարական ղրկել է Կ. պօլսի պատրիարքարանին, պատճառելով թէ հիւանդ է:

Ուրեմն Գեր. Իւթիճեան խզած է իր յարաբերութիւններ Էջմիածնի հետ որմէ նշանակուած էր ինք Եւրոպայի Առաջնորդ: Այս կէտ բաւական ծանր և ուշադրութեան արժանի լինելով, բացատրութեան կը կարօտի:

ԿԻՊՐՈՍԻ ԿՐԹԱՐԱՆ-ՈՐԲԱՆՈՅԻ ՓԱՆԿՈՒՄԷՆ ՅԵՏՈՅ

Սպասելով այն աւետարներ օրին որ Կիպրոսի Ազգ. Կրթարան-Որբանոցին հաստատ հիմն վրայ դրուելով բարձրագոյն վարժարանի մը վերածուած և վերաբացուած լինելը պիտի ծանուցուի, ուրախութեամբ կը հրապարակենք առ այժմ Գահիրէէն

րով, անուշահոտ թանթրաւներն եւ ուրիշ ծաղկալից ծառուկներ և թուփեր գլուխին հակած կը շոյէին գետին փրփրած երեսը, որ գոռալով, խըշիւղ օճապտոյտ կը յառաջանար դէպի Թիֆլիս:

— Բեգի կանչեցի, ասաց նա մի կարճ լուռութիւնց յետոյ, կուգէի քիչ մը խօսել մի ինչ որ քեզ և ինձ հետաքրքրող խնդրի վրայ: Եւ ապա փայլելուն նայուածքը աչերիս յառած, յարեց կամացուկ մը և յուզուած ձայնով.

— Ինձ կը սիրես, այնպէս չէ՞:

— Առաջին անգամ ձեզ տեսնելուցս ի վեր ալ ուրիշ մտածութիւն մը չեմ ունեցած, ինչպէս կրցած էք դատել, կակազեցի ես, ջրածագար սեղմելով անոր բամբակի թաթեր:

— Լուի, Տիգրան, ըսաւ, ձեռներովը շրթունքս փակելով որ սիրոյս խոստովանութիւն առաջ չի տանիմ. կը հաւատամ քեզ և այդքանը բաւական է: Այժմ ինձ մտիկ արաւ: Գիտես որ ես էլ քեզի կը սիրեմ, և միանգամայն քեզ կ'ստեմ որ ոչ ոքին պիտի սիրեմ քեզինց զատ, Տիգրանս: Քո գաւառական պարզ ու վճիտ պատկերն ու նկարագիր շատ զօրաւոր

մեզ հաղորդուած հետեւեալ տեղեկութիւնները:

«Կիպրոսի Ազգ. Կրթարան-Որբանոցի անխնայ տեսուչը Տիգր. Վահան Գիւրքեան ժամանակէ մ'ի վեր Գա. Կիւրքեանի հակած է եւ Կիպրոսի գործնայտեղ շարունակելու ծրագիրը միակելու վրայ է. հաւանական է որ մինչև մի քանի շաբաթ այստեղ բանալու առ այժմ ցերեկայ վարժարան մը նկարագրելու կարենայ գիշերօթիկներ ալ ընդունիլ եւ կերպով մը շարունակութիւնը լինի Կիպրոսի ուսումնարանին: »

ՌՈՒՄԱՆԻԱԻ ՀԱՅՈՐԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

Ռօման 12 օգոստ. 1904

Յայտարարութիւն

Նկատելով թէ Ռօմանիոյ Ռօման քաղաքի մերայնոց Ազգային Անկեղծ կացութիւն և անոր յարակից գործերն, դժբաղդաբար, շատ և շատ որբալի շրջանի մը մէջ մտած են, որոց ծանրութիւնն ուրանալն կամ ծածկելն պիտի նշանակէր զուսափալ Արևելքի վերին մը և կամ ժողովրդական վերարկուով մը քօղարկել, եւ որոց պատճառներն ազնուական հոգիէ չեն բղխիր:

Նկատելով թէ օտար ազդաց տրուած և դառնազեցիկ քննադատութիւնքն, վերաբերութեամբ տեղւոր մեր ազգայնոց հայական գործոց, միայն Ռօմանի մեր ազնիւ հասարակութեան չեն պատկանիր:

Նկատելով թէ մեր Ազգ. Հոգեւոր իշխանութիւնն ներկայիս տխուր և վերալից կացութեան հանգամանակ նկատմամբ տակաւին ստոյգ տեղեկութիւնք չունի և կամ իւրեան հաղորդուած են այնպիսի տեղեկութիւնք, որք բնաւ ճշմարտութեանց վրայ հիմնեալ չեն:

Նկատելով թէ տեղւոյ մեր տոհմային հոգեմաշ ընթացից վերաբերութեամբ, ժամանակէ մ'ի վեր, այլ ընդ այլ գրութիւնք կերելին հրապարակելու:

Կերպով ազդեցին իմ մատաղ հոգիս վրայ ու ես կամովին թոյլ տուի սրտիս այդ զգացումին, գրեւորելով և քո սիրտը, ինչպէս անդիմադրելի պահանջ մը գահաճելու ձգտումով: Պէտք էր սիրէի մէջ կը. և ինչպէս ասի, քո պատկերն ու նկարագիր իրենց պարզութեան մէջ իմ ինքնապատկերին, հէնց մեր առաջին հանգիստին, Վերաբերութեան վրայ:

« Պիտի ներես անուշտ որ անհուն ցաւ ու նորանոր տառապանքներ պատճառեցի քեզ ու պիտի պատճառեմ. գիտնալով որ մեր սէրը միմիայն դառնութիւն պիտի ծնէր քեզ համար և անմոռանալի վիշտ ինձ համար: Մեր սէրը որքան աներկբայ և անխախտ, սակայն եւ այնպէս, Տիգրան, մեր ամուսնութիւն անկարելի պիտի լինի... »

Ոչինչ գտայ պատասխանելու Ձեռներովս կուրծքս սեղմելով հեկեկալ սկսեցի իր վերջին խօսքեր սիրտս շանթահարած էին. խեղագարիլ բան մը չէր:

Հազիւ թէ ահա կը կարճէի զինքը քեզ տած լինել և արգէն կը կորսնցնէի:

(Շարունակելի)
Մէն-Սէ

Զրոյց մը տարածուած է թէ
Բորչ Արթիւր առնուած է Ճաբոն.

ցիւններէն. բայց պաշտօնական լուր մը տակաւին չեկաւ հաստատել այդ լուրը: Թէև զանազան տեղերէ եկած հեռագրերն ժամանակէ մ'ի վեր մօտաւորապէս կը ցուցնէին Ռորդ Արթիւրի առումը, բայց, ինչպէս կերևի, պաշարուած Ռուսները զիւցազնական յամառութեամբ մը կը դիմադրեն և ամիսներէ ի վեր կերկարաձգուի պաշարման կռիւն որ Ճաբոնցիներին ալ բաւական մեծ կորուստ պատճառած է: Այսու ամենայնիւ, Ճաբոնցիներն իրենց մեծած զօրքերի տեղը կը լեցնեն հետզհետէ նոր զօրքեր գալով մինչդեռ պաշարուած Ռուս զօրքերի վիճակն այդպէս չէ. դրսէն ունէ օգնութիւն չկրնար հասնիլ իրենց. այնպէս որ եթէ այս տողեր տպուած ատեն Ռորդ Արթիւր առնուած չէ տակաւին, հաւանական ալ չէ որ դեռ շատ երկար տևէ:

— Կըսուի թէ Ռորդ Արթիւրի մէջ բազմաթիւ Ճաբոնցի լրտեսներ կը գտնուին որոնք անօրինակ յանդէսնութեամբ մը վտանգներին դէմ խիզախելով՝ Ռուսներին շինած ականներին հետ հաղորդակցութիւն ունենցող հրդեհիչ թելերը կը կտրեն, այնպէս որ Ռուսները կը ստիպուին միշտ վերանորոգել զանոնք:

— Հիմա ամէնքի ուշադրութիւնը Ռորդ Արթիւրէ աւելի սկսած է դառնալ Լիաօ-Եանկի շուրջը ուր կատաղի կռիւներ տեղի կունենան ճաբոնական զօրաբանակին եւ Գուրոբադկիների հրամատարութեան տակ գտնուող ռուսական զօրաբանակին միջև: Գուրոբադկիին մի քանի ամիսներէ ի վեր Ռուսիական զօրք և ռազմամթերք ըստացած և Լիաօ-Եանկի մէջ բաւական ամրացած լինելով, հաւանական է որ շուտով յետ չքաշուի Ճաբոնցիներին առջևէն, թէև կըսուի որ մինչև Մուլթան նահանջելը կայ իր ծրագրի մէջ:

ԱՐՏԱՍՈՒՄԱՆԻ ԼՈՒՐԵՐ

Յունաստանի Եորկիոս թագաւորն որ Էքս-Լէ-Պէնի շերմուկէն Բարիդ եկած էր, տնցած շաբաթ Բարիդէն գնաց Գօթենհակ, իր ծերունի հօր Տանիմարքի Գրիստիան թագաւորին քով ուր ամեն տարի հաւաքուելու սովորութիւն ունին նոյն ընտանիքի բոլոր անդամներն որոնք Եւրոպայի զանազան արքունիքներին մէջ ցրուած կը գտնուին, ամուսնական կապերով հեռացած:

— Ժընէվէն « Բըդի Բարիդիէն » լրագրին կը հեռագրեն թէ զուիցերական ոստիկանութիւնը քսանի չափ իտալացի և ռուս անիշխանականներ արտաքսեր է երկրէն որոնք Ռուսիայի ցարն սպաննելու նպատակով դաւադրութիւն մը կը պատրաստեն եղեր:

— Բագուէն կը հեռագրեն օգոստ. 25ին թէ քօլէրան տարածուած է Պարսկաստանի Բաշտ քաղաքին մէջ: Մէրվի, Էնզէլի մէջ քօլէրաէն մեռնողներ եղած են. օգոստ. 23ին 51 հոգի կար քօլէրաէն բռնուած և 13 մեռած:

— Կրէտէի Եորկիոս իշխանը կրէտէն Եւրոպա մեկնած միջոցին հըրովարտակ մը հրատարակեց է որով կրէտացիներին կը խոստանայ թէ եւրոպական տէրութիւններին մօտ պիտի աշխատի կրէտէ կղզին Յու. նաստանի հետ միացման համար և կը յորդորէ ժողովուրդին որ հանդարտութեամբ սպասեն տէրութիւնների որոշման:

— Պէլժիգաի Անվէրս քաղաքէն կիւմացունեն որ Հօպօքընի մէջ հաստատուած քարիւղի մթերանոցները օգոստ. 26ին կրակ առնելով, հարաւային-արեւմտեան սաստկաշունչ քամին պատճառով ծաւալեցաւ հրդեհը եւ ահագին յիսուս ու աղետ պատճառեց: Քարիւղի մթերանոցները մեծ մասամբ կը վերաբերէին էյֆ և Րիէթ ռուսական ընկերութիւններին և մասամբ մ'ալ ամերիկեան Սթանտարտ Օյլ ընկերութեան: Հրդեհը ծագած ատեն 80 գործաւորներ աշխատանքի մէջ էին հոն. շատեր հազիւ կրցան փախչիլ ու ազատիլ. մի քանիներ շատ ծանր կերպով այրուելով վիրաւորուած են: Գ հոգիի ալ ածուխ դարձած դիակները գտած են հրդեհի աւերակների տակէն: Հրդեհը քանի մը օր տևած է, բայց յաջողած են իրեն մէջ սահմանափակել եւ արգելել աւերի ծաւալումը:

— Պուրէշէն լուր մը հաղորդուած էր եւրոպական լրագիրներին թէ Ալմանիայի վիլհելմ կայսրը հոկտ. ամսի վերջերը Պուրէշ պիտի երթայ Ռուսիայի կարող թագաւորին այցելութեան: Բայց Պէրլինի « Նորտայչէ Ալկէմաննէ Յայթունկ » լրագիրը կը հերքէ այդ լուրը:

ԾԱՆՈՒՅՈՒՄՆԵՐ

Արմէնիայի խմբագրատան մէջ ծախու կը գտնուին հետեւեալ գիրքերը որոնց առջեւ նշանակուած գիներին մէջ հաշուուած է նաեւ զրկելու փոստի ծախքը:

Ծրարները ապահովագրուած (recommandé-registré) ստանալ ուղղները պէտք է որ ամեն մէկ ծրարի (մինչև 2 քիլո) համար 25 սանթիմ ապահովագրութեան ծախքը վճարեն:

Արմէնիայի խմբագրատան մէջ ծախու գտնուած գիրքերի մանրամասն ցուցակը հրատարակուած է Արմէնիայի 17րդ շրջանի 38, 39 և 40 թիւերին մէջ:

Այդ թիւերէն յատկապէս աւելի տպած լինելով, պատրաստ ենք ձրիապէս զրկել անոնց որոնք կը փափաքին մեր գրացուցակներ ունենալ, եթէ գոնէ 50 սանթիմ զրկելով գիրք ուղեն մեզնէ նախապէս. այդ ուղուած գրքի ծրարին մէջ գրուելով կը շնորհակալուին:

Ամեն երկրի փոստերը, քանի' սանթիմի համար ալ լինի, մանտառ փոստ կուտան մեզ վճարուելու համար Մարսէյի մէջ:

ԾԱՆՈՒ ԳԻՐԲԵՐ

Արմէնիայի խմբագրատան մէջ ծախու կը գտնուին, ի միջի այլոց, և հետեւեալ գիրքերը:

Լուսինեան. Նոր Բազմիք Պատկերազարդ Ֆրանսահայ Երկու խոշոր հատորներ, մանրատառ և եռասիւն (ամէն մէկ սիւնը 73 տող), որոնց Ա. 1061 և Բ. 816 երեսներէ կը բաղկանայ: Ամէն մէկ բառի առջև անոր համապատասխան հայերէն բառը գրուել է զատ' անոր զանազան առումներ և գործածութեան ոճեր ալ մանրամասնօրէն բացատրուած են: Շատ բառերի (կենդանիներ, գործիքներ և այլն) առջև գրուած են նաեւ անոնց պատկերներ, աւելի որոշ կերպով նշանակելու համար զանոնք: Ֆրանսերէն լեզուով զբաղողներին դիւրութիւն մը ընծայելու նպատակով՝ սոյն Բազմիքի աշխատասիրողը, Բարձր. Իշխան Լուսինեան, որ ոչ մի շահ չակնկալեւ անկէ, երկու հատորին միանգամայն գին նշանակած է 25 ֆր.

Լուսինեան. Բառարան Հայերէնէ Գաղղիերէն (Հայերէն շատ ոճերի և առացումների ֆրանսերէն թարգմանութիւններն ալ գրուած են): Բազմիք. Ծքեղ կազմով: 10 ֆր.

Իշխան Լուսինեանի միւս հրատարակութիւններն ալ մեզ մօտ ծախու կը գտնուին միեւնոյն գնով Մարսէյի մէջ ինչ գնով որ Բարիդի մէջ:

SETH. J. MESROVP. History of the Armenians in India (From the earliest times of the present day). 5 fr. 50

Եղիազար Մուրադեան. Քննական Պատմութիւն Արշակ Բ. և անոր Պապորդուին: (Հայոց պատմութեան մէկ կարևոր կէտին վրայ քննադատական տեսութիւն մ'է որի համար Մ. Աղաբեկեան գրած է թէ « Հեղինակին այդ ձեռնարկութիւնը պատիւ է բերում իրան և այն ազգին, որին պատկանում է պատմութիւնը »): 2 ֆր. 50

Բակոնարան. Կիպրոս կղզի (Ա. Աշխարհագրական և պատմական տեսութիւն: Բ. Հայ գաղթականութիւն): 1 ֆր. 25

Բաւնասերի հրատարակած գիրքերը մեզ մօտ կը ծախուին Մարսէյի մէջ միևնոյն գիներով ինչ որ Բարիդի մէջ « Բանասէր » ի խմբագրատունը:

Արտուր Հայաստանի կամ Տեղեկագիր Բալուայ, Քարբերդու, Չարանճագի, Ճապաղլուրի և Երզնկայու: Յաւելուած ըստ խնդրանաց ազգասիրաց « Խիզան գաւառ »: Աշխատասիրեաց Պոդոս Ծ. Վ. Նաթանեան: Փրանգ:

ԺՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԻՐԲԵՐ ԳՐԱՐԱՆԻ Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ ՆՄՈՅՇՆԵՐ
Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ
ԳՐԱՐԱՆԻ ՈՏԱՆԱԿԱՆՈՐԵՆԵՐԷՆ

Մ. Փորթուգալեանի գրած հայերէն տարեկան ոտանաւորներէ մի քանիսն ամփոփուած են այս տետրակի մէջ իր:

Ինչ նմոյշներ զանազան քաղաքներէ մէջ և զանազան տպագրութիւններէ տակ իւրերեքեմ գրած ոտանաւորներէ որոնք ժամանակին հրատարակուած լինելով կորսուած են այժմ: Այն քանի ոտանաւորներ որոնք իբրեւ նմոյշ ամփոփուած են այս տետրակի մէջ, ցիր և ցան կը գտնուին Կ. Պօլիս քաղաքում ազգային երգարաններէ մէջ՝ որոց վերստին տպագրութիւն վաղուց արդէն արգիւնուած է, և Արմէնիա լրագիրներին մէջ: Նմոյշներ մէջ փոքրիկ տեղեկութիւններ տըւած են նաեւ թէ այդ ոտանաւորներէն ինչ տպագրութիւններէ տակ ներշնչուելով գրուած են: Գին 15 սանթիմ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԻՐԲԵՐ ԳՐԱՐԱՆԻ Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

Մ. Փորթուգալեանի հրատարակած գիրքերին վրայ մասնաւոր գին կը լինի Պարսկաստանի Հայերէն համար որոնց կը զրկուի փակագծի մէջ նշանակուած գիներէն:

Ա. ՀԱՅ ԴԻՏԱՋՆՈՒՀԻ ՄԸ (Մարտի 1. ՀԱՅ ԳԻՐԼԱՅԻ
Գ. ՍԱՂՄՈՒ ԻՍՐԱԵԼԻ
Դ. ԱՋԱՏՈՒԹԻԻՆ ՊՈՒԼԱՐՈՅ
ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻԻՆՔ ՊՈՒԼԱՐ ԱՋԱՏԱՐԱՆ (Սպասած
Ե. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԹՇՈՒԱՆԵՐԸ. —
Զ. ԳԱՄԱՌ ԳԱՌԻՊԱ — ԺՈՂՈՎՐԴԱՆԻ
ԸՆԹԵՐՏԱՐԱՆ յետ այբուբենի աւարտումէն (Սպասած)
Է. ԼԻՆԶԻ ՕՐԵՆԴԵ ՏԱՃԿԱԼԱՅԱՍՏԱՆԻ (Սպասած)

Ը. ԹԻՐԻԳԻԱՆԻ ՀԱՅԵՐԵՆԻ ԻՐԵՆԵՆԻ ՏԻՆԵՐ (Թիւրքիայի Հայերէն և իրենց գրքերի ազգերի վրայ վիճակագրական և ցեղաբանական ամփոփ և հետաքրքրաշարժ տեղեկութիւններ կը տրուենակէ: Թիւրքահայաստանի մէջ լեզուի վրայ և այլ ազգերէ բնակիչներ թիւին բաղդատական մէկ ցուցակը սկսած է տետրակին վերջը): Գին 50 սանթիմ (35 սանթիմ): 20 ֆր.

Թ. ԱՐՄԵՆԻԱՆԻ ՅՈՒՇԱՐԱՐ (Արմէնիայի տարեշրջանի թիւերը այժմ բոլորովին սպասած և միեւնոյն ժամանակ շատերի հետաքրքրութեան առարկա դարձած լինելով, այդ շրջանի մէջ Ե. Թորթուգալեանի գրած առաջնորդը յօդուածներէն գէթ 30ի չափ ամփոփուած են Յուդաբարի մէջ որ ութ տետրակներէ կը բաղկանայ (1 ֆրանք): 1 ֆր. 40 սանթիմ

Ժ. ՎԵՐԵՐ (Պուլկարիայի մէջ Թիւրքիայի արած բարբարոսութիւններէն մի փոքրիկ պատկեր կը ներկայացունէ և քննադատութիւններ ինչպիսիք իրենց շրջանի գիտած են իրենց վրէժ լրագրութեան համար): (15 սանթիմ), 20 սանթիմ

ԺԱ. ԹՈՒՍԱՐ ՈՏԱՐԻՍ (Յունաստանի թիւերէն մի փոքրիկ պատկեր կը ներկայացունէ և ցոյց կուտայ թէ Յունաստանի ինչպիսի միջոցների դիմած են իրենց վրէժ լուծելու համար), (6, 15 սանթիմ), 20 սանթիմ

ՅՆՈՐԷՆ — ԻՍՐԱԵԼԻ
Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ
ՄԱՐՍԵՅԻ
Le Gérant: François CARRIÈRE
Marseille. — Imprimerie du Midi